

та у разі необхідності профілактичних заходів (зважаючи на особливості вікової психології молоді, яка доволі швидко радикалізується).

### **Література:**

1. Гофман А. Б. Концептуальные подходы к анализу социального единства. *Социологические исследования*. 2015. № 11. С. 29–36.
2. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение. Москва, 1995. 352 с.
3. Фадеева Л. А. Идентичность как «состязательный концепт» в проблемном поле политологии. *Идентичность: Личность, общество, политика*. Москва, 2017. С. 70–76.
4. Хобсбаум Э. Нации и национализм после 1780 года. Санкт-Петербург, 2017. 309 с.
5. Anderson B. Imagined communities: reflections on the origins and spread of nationalism. London; N.Y., 1991. 224 p.
6. Caputi M. National identity in contemporary theory. *Political Psychology*. 1996. Vol. 17, N 4. P. 683–694.
7. Masella P. National identity and ethnic diversity. *Journal of population economics*. 2013. Vol. 26. N 2. P. 437–454.
8. Murphy M. Multiculturalism: a critical introduction. London, 2012. 196 p.
9. Pelletier R., Couture J. Identity and political trust in multinational democracies: the cases of Québec and Catalonia. *Trust, distrust, and mistrust in multinational democracies: comparative perspectives / D. Karmis, F. Rocher (eds)*. Montreal; Kingston; London; Chicago, 2018. P. 300–330.
10. Podoler G. Who was Park Chung-hee? The memorial landscape and National Identity Politics in South Korea. *East Asia*. 2016. Vol. 33. P. 271–288.

**Ольга Гончарова**

**Харківський національний педагогічний університет  
імені Г. С. Сковороди**

### **ФОРМУВАННЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ ТА ПРАВОЗНАВСТВА**

Сучасна Україна є поліетнічною державою. З огляду на це формування етнонаціональної толерантності виступає як соціальне замовлення системи освіти. Створення і застосування в освітніх установах наукових, освітніх і розвиваючих програм, спрямованих на формування усвідомленого ставлення до толерантності як найважливішої цінності суспільства, навчання міжкультурному діалогу стають одним з найважливіших завдань вищої школи. Особливого значення реалізація

цього завдання набуває у закладах освіти, що готують майбутніх учителів, бо у своїй практичній роботі вони обов'язково матимуть справу з такою проблемою, як етнонаціональна неоднорідність учнів. У Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди та його структурному підрозділі – історичному факультеті – накопичено значний досвід роботи в цій сфері.

Для вирішення завдання по формуванню етнотолерантності необхідний цілісний підхід. З огляду на це модель формування міжетнічної толерантності майбутніх викладачів в університеті включає функціонально-цільовий, організаційно-управлінський, змістовно-технологічний, моніторинговий, результативний компоненти, а також послідовність етапів їх реалізації.

Головним лейтмотивом всіх документів, що визначають взаємини у колективі між студентами, аспірантами, докторантами, науково-педагогічними працівниками, співробітниками, є запобігання і усунення проявів дискримінації, в тому числі й за національністю [1]. Сприяти дотриманню принципів етнонаціональної толерантності між учасниками освітнього процесу покликана комісія з етики та управління конфліктами [3]. Модель формування міжетнічної толерантності в університеті реалізується на наступних принципах: принцип полікультурності та поліетнічності освітнього процесу; принцип етнокомунікативних потреб; принцип єдності та наступності; принцип системності, послідовності та комплексності; принцип зв'язку теорії з практикою. Важливим педагогічним завданням викладача вищої школи є формування міжетнічної толерантності студентів на основі виробленої моделі, створення для цього організаційно-педагогічних умов при проведенні аудиторної та позааудиторної роботи.

Розвиток етнічної толерантності здобувачів вищої освіти проводиться в процесі навчання. Саме під час учбової роботи вони отримують систему знань, способів діяльності та цінностей. Забезпечити розвиток етнічної толерантності при підготовці майбутніх учителів історії та правознавства покликане вивчення ряду дисциплін: педагогіки, філософії, культурології, етнопедагогіки, національної та світової історії й культури [2]. Майбутній педагог повинен мати уявлення про історичне різноманіття культур і цивілізацій; про місце національної культури в світовому історико-культурному процесі; ознайомитися з роллю етнічних і національних чинників в еволюції культури і цивілізації; знати специфіку поліетнічного середовища і т.і. Практика показує, що рівень етнокультурного виховання здобувачів багато в чому залежить саме від їх інтересу до історії та культури свого народу, від можливості розглядати етнічні проблеми в світовому контексті. Із сучасним станом етнонаціональної сфери студенти історичного факультету

ознайомлюються під час вивчення блоку історико-правових дисциплін, політології. Особливу увагу хотілося б звернути на курс «Етнополітика в незалежній Україні», в рамках якого вони вивчають взаємозв'язок складних етнічних процесів та політики держави в національному питанні на сучасному етапі. Важливе значення ми відводимо проведенню педагогічної практики майбутніх учителів у закладах освіти міста Харкова. Педагогічна практика є широким полем перевірки теоретичного багажу, а також сприяє більш глибокому осмисленню значення набутих у процесі навчання знань майбутніми учителями. Вона ж є й критерієм правильності власних уявлень, але головне – здатності застосовувати вміння і навички в практичній діяльності.

Невід'ємною складовою успішної реалізації завдань формування етнічної толерантності майбутніх учителів є система виховної роботи. Під системою виховної роботи розуміється єдність закономірно розташованих і взаємно пов'язаних видів виховних заходів, спрямованих на формування сукупності моральних, естетичних, фізичних якостей особистості здобувачів вищої освіти. План виховної роботи університету передбачає реалізацію різного роду заходів, спрямованих на формування етнокультурної компетентності майбутніх фахівців і розвитку їх етнічної толерантності: це різні студентські ради, наукові та творчі гуртки, ділові ігри, виконання творчих колективних проєктів, KBK, екскурсії, зустрічі, дні пам'яті тощо. Значну увагу ми приділяємо залученню здобувачів освіти до участі у науково-практичних конференціях, особливо тих, у роботі яких передбачено розгляд етнонаціональних проблем. Студенти активно включаються в обговорення виступів учасників, пропонують своє бачення проблеми, приймають спільні рішення. Щоб сприяти формуванню толерантної свідомості та перешкоджати поширенню екстремізму та насильства необхідно, перш за все, формувати у молоді повагу до різноманітних світових культур, цивілізацій і народів. Цьому сприяє активна участь студентів у роботі наукових гуртків, що діють на історичному факультеті Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди: «Етнічної історії України» та «Сходознавчих студій», клубу «Толерант». Значну роботу з формування етнонаціональної толерантності здійснюють культурні центри університету: український, польський, ізраїльський, іранський, турецький, китайський та регіональний центр японської культури і освіти [4], до роботи яких активно долучаються і студенти історичного факультету.

Моніторинг полягає у визначенні рівнів сформованості етнічної толерантності студентів у процесі виховання, що характеризується вмінням цілеспрямовано будувати взаємини і реалізовувати завдання педагогічної діяльності, цілеспрямовано здійснювати виховання толерантності в полікультурному середовищі, терпиме ставлення до

національних особливостей представників своєї та інших націй у спілкуванні і професійній діяльності, доброзичливість і тактовність у взаємовідносинах, чуйність і уважність до людини незалежно від її поглядів, релігійних почуттів та етнічної приналежності.

Таким чином, виховання етнічної толерантності є частиною загальної системи навчання й виховання здобувачів вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Практичне її впровадження в полікультурний освітній простір вишу дає можливість ефективно здійснювати професійну підготовку майбутніх учителів історії та правознавства, здатних до позитивної взаємодії з людьми різних національностей, відкритих до сприйняття інших культур.

### **Література:**

1. Етичний кодекс Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.  
[http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat\\_dokum/etic\\_kod.pdf](http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/etic_kod.pdf)
2. Інформаційний пакет спеціальності.  
[http://smc.hnpu.edu.ua/files/Informatsiyne\\_pakety/014\\_SO\\_Istoriya.pdf](http://smc.hnpu.edu.ua/files/Informatsiyne_pakety/014_SO_Istoriya.pdf)
3. Положення про комісію з етики та управління конфліктами.  
[http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat\\_dokum/etika111.pdf](http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/etika111.pdf)
4. Статут Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.  
[http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat\\_dokum/Statut\\_30.08.2017.pdf](http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Normat_dokum/Statut_30.08.2017.pdf)

**Тетяна Дацюк, Галина Уткіна**  
**Донецький юридичний інститут МВС України**

## **ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНО ЧУТЛИВОГО СЕРЕДОВИЩА У СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ**

Відповідно до закону України «Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків і жінок» гендерна рівність трактується як рівний правовий статус жінок і чоловіків на рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [1].

Одна із найбільших методологічних помилок – трактування гендерного підходу як такого, який ототожнюється із статеворольовим: кожній статі відповідає «своя» роль, яку повинні виконувати жінка або чоловік.